De armoede achter de voordeur opsporen

Het OCMW moet meer proactief werken, maatschappelijk werkers moeten de straat op. 'We zullen zoveel mogelijk administratie weghalen bij de maatschappelijk werkers zodat ze meer tijd krijgen voor huisbezoeken. En we zullen nog meer inzetten op activering,' zegt staatssecretaris Maggie De Block.

TEKST BART VAN MOERKERKE **BEELD** STEFAN DEWICKERE

Journalisten, cameralui, geluidstechnici, het is dringen op de stoep voor de Waterloolaan 116. In putje winter en volle asielcrisis, liepen de media hier storm voor Maggie De Block, maar vandaag staat niet de staatssecretaris in het middelpunt van de aandacht. De pers wil van minister van Justitie Annemie Turtelboom weten hoe het overleg met de cipiersvakbonden is verlopen. Op de rustige zesde verdieping maakt Maggie De Block tijd voor een uitgebreid interview. Over asiel en migratie, maar ook over haar andere bevoegdheidsdomeinen, maatschappelijke integratie en armoedebestrijding.

In uw beleidsnota benadrukt u dat duurzame banen de beste remedie tegen armoede zijn. U wilt voor die activering meer samenwerking met gewesten en gemeenschappen, met OCMW's. Hoe ziet u dat?

'Ik stel vast dat de instrumenten die we nu hanteren, zoals het artikel 60, wel naar een periode van werk leiden maar dat mensen nadien snel terugvallen in hun vroegere situatie. Er is geen continuïteit, de overstap naar de reguliere arbeidsmarkt lukt vaak niet. We moeten nog meer inzetten op maatwerk: iemand met het juiste profiel naar de juiste baan leiden. Alleen op die manier kunnen we mensen een langetermijnperspectief bieden, en dat hebben ze nodig om uit de armoede te geraken. Het OCMW moet dat activeringsproces sturen in samenwerking met onder meer de VDAB, met sociale-tewerkstellingsinitiatieven. Al die partners hebben de nodige expertise in huis. Die samenwerking lukt goed, vooral in de grotere steden waar de OCMW's meer slagkracht en personeel hebben.'

Het filmpje met Maggie De Block vindt u op **www.vvsg.be**.

Welke rol heeft de federale overheid daarin?

'Wij hebben een bemiddelende, versoepelende rol. We kunnen bijvoorbeeld administratieve ondersteuning bieden via de POD Maatschappelijke Integratie. We kunnen de samenwerking tussen kleinere OCMW's bevorderen en good practices verspreiden.'

Kunt u dat concreter maken?

'Neem het "KB 500 euro". OCMW en VDAB kunnen 500 euro steun krijgen per dossier waarin ze samen mensen begeleiden. De procedure is echter zo ingewikkeld dat maar één procent van het beschikbare budget wordt aangewend. Dat moet dus veel eenvoudiger. We willen een model ontwikkelen voor de samenwerking tussen OCMW's en VDAB zodat niet iedereen telkens het warm water moet uitvinden.'

Een baan op de reguliere arbeidsmarkt is niet voor iedereen haalbaar.

'Dat klopt, mensen die niet klaar zijn voor de reguliere arbeidsmarkt moet je in de eerste plaats sociaal activeren via vrijwilligersorganisaties, verenigingen, sociale werkplaatsen. Je moet ze uit hun sociaal isolement halen zodat ze zich nuttig voelen, contacten leggen, waardering ontvangen voor hun inbreng. Dat is de eerste stap die eventueel, op termijn, tot reguliere arbeid kan leiden. Via de POD hebben we elk jaar een oproep voor projecten in de sociale economie, enkele initiatieven krijgen een toelage. Een voorbeeld is de samenwerking in Gent tussen het OCMW en de beschutte werkplaats De Sleutel: mensen met een drugverleden krijgen ambulante zorg en vinden via de beschutte werkplaats weer

'Vertrouwen en respect moeten van twee kanten komen. Ook al zit je in een precaire situatie, dat geeft je niet het recht om te frauderen.'

U wilt de controle en de strijd tegen sociale fraude opvoeren.
'Ja, uit sociale bezorgdheid opdat de middelen gaan naar de mensen die ze echt nodig hebben. Het is niet de bedoeling op jacht te gaan. We zullen bijvoorbeeld heel hard werken op domiciliefraude: koppels die op papier gescheiden wonen omdat ze als alleenstaanden een hogere uitkering krijgen.'

Hebt u cijfers over de sociale fraude?
'Neen, die zijn er niet.'

Een OCMW moet aan de ene kant een vertrouwensrelatie opbouwen met de cliënt en aan de andere kant controle uitoefenen. Hoe valt dat te combineren?
'Enkele OCMW's hebben een cel tegen sociale fraude opgericht. Als er aanwijzingen zijn dat iemand over meer middelen beschikt dan op basis van het dossier mogelijk is, dan kan die cel een onderzoek beginnen. Ik vind het belangrijk dat dit onderzoek uit handen blijft van de maatschappelijk werkers, van de vertrouwenspersonen van de cliënten. Aan de andere kant: vertrouwen en respect moeten van twee kanten komen. Zelfs in een precaire situatie heb je niet het recht om te frauderen.'

Bestrijden OCMW's de fraude nu al niet, bijvoorbeeld door bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid na te gaan of iemand niet twee keer komt ontvangen?
'Dat systeem is niet flexibel genoeg, je kunt niet voldoende gegevens kruisen en koppelen. We zijn bijvoorbeeld binnen de Kruispuntbank Sociale Zekerheid enkele mogelijkheden aan het ontwikkelen waardoor we actiever kunnen optreden tegen sociale fraude. Concreet kan een maatschappelijk assistent nu wel zien of de partner van een koppel een vervangingsinkomen heeft of niet, maar hij kan niet nagaan hoeveel dit bedraagt. Hij weet dus niet of de cliënt recht heeft op steun boven op dit vervangingsinkomen of niet. Hij moet dan bijvoorbeeld naar de RVA bellen om te vragen hoe hoog die uitkering is. Een nieuwe gegevensstroom in de KSZ zal nu ook de bedragen omvatten.'

Is het cruciale punt niet dat het leefloon te laag is, onvoldoende om een menswaardig bestaan te leiden?
'In de regeerverklaring staat dat het leefloon omhoog kan als de budgettaire toestand dat toelaat. We weten dat dit in 2012 niet zal lukken, we kunnen maar uitgeven wat we hebben. Daarom is het zo belangrijk dat de middelen waarover we beschikken naar de mensen gaan die ze echt nodig hebben. Daarom is het ook belangrijk dat we ons toeleggen op activering. Als er minder mensen een leefloon nodig hebben, als we de sociale fraude kunnen terugdringen, dan komen er misschien mogelijkheden om het leefloon op te trekken.'

De asielcrisis is uit het nieuws. Hoe voorkomt u dat ze over enkele maanden opnieuw opduikt?
'In de EU vangen zeven landen met een goed sociaal systeem 75 procent van de vluchtelingen op. België is er daar één van. We kunnen die asielzoekers niet allemaal toelaten zonder onze sociale zekerheid te ondergraven. Het andere extreem, niemand meer toelaten, is ook geen goede oplossing. We moeten naar een correct en humaan beleid waarbij we zowel op de instroom als op de duur van de procedure als op de uitstroom werken. We hebben een lijst van veilige landen opgesteld met zeer korte procedures van vijftien dagen. Dat heeft een impact op bijna een vijfde van de dossiers. We zullen de

De nauwere samenwerking tussen gemeente en OCMW zal in elke gemeente anders zijn, daar kun je geen algemeen model voor ontwikkelen of opleggen.

mensen die meerdere aanvragen indienen, onder een andere naam of met een andere geboortedatum, uit het systeem halen door te werken met vingerafdrukken. Dat zal invloed hebben op een kwart van de dossiers. We hebben de mogelijkheid dat iemand verschillende procedures lopen heeft, uitgefilterd. De procedure wordt korter, de afhandeling gebeurt sneller. Dat betekent dat iemand bij een positieve beslissing sneller kan inburgeren. Na vijf jaar in een lokaal opvanginitiatief waar alles geregeld wordt, is het lastig om de stap naar een zelfstandig leven te zetten. Bij een negatieve beslissing zullen we voor een menswaardige terugkeer zorgen in samenwerking met organisaties als Caritas International. Het signaal uit het verleden – als je hier maar lang genoeg bent, kun je blijven – kan niet meer. Dat is ook niet menswaardig. De vrijwillige terugkeer loopt almaar beter. De gedwongen terugkeer is de stok achter de deur.'

Waarom bespaart u op de steun aan de LOI's?
'We hebben enkel de steun voor kinderen ingekrompen. Vroeger kreeg een LOI even veel steun voor de opvang van een kind als voor die van een volwassene. Dat was zeer royaal, te royaal.'

Toch wilt u OCMW's overtuigen om nog extra LOI-plaatsen in te richten. Is dat realistisch? Of komt er een verplicht spreidingsplan?
'We willen vrijwillige plaatsen creëren, er zijn nog gemeenten die een inspanning kunnen leveren. Het spreidingsplan staat in de regeerverklaring, dat klopt, toch willen wij maximaal inzetten op vrijwilligheid.' ■

Bart Van Moerkerke is redacteur van *Lokaal*

aansluiting bij de samenleving. Er komt weer structuur in hun leven.'

Het Gemeentedecreet legt de nadruk op meer samenwerking tussen gemeente en OCMW. De OCMW's vrezen dat Vlaanderen aanstuurt op een integratie van beide besturen. Wat denkt u daarover?

'Vanuit het verleden is de relatie gemeente-OCMW vaak wat wrang, er bestaat een zekere rivaliteit. Dat de OCMW-voorzitter vanaf 2013 verplicht deel uitmaakt van het college is een goede zaak. Hij krijgt nu beter uitgelegd waarvoor de middelen aan het OCMW dienen. Ook de nauwere samenwerking tussen gemeente en OCMW op het vlak van de ondersteunende diensten is een verbetering. Maar die samenwerking zal in elke gemeente anders zijn, daar kun je geen algemeen model voor ontwikkelen of opleggen. Het maakt een groot verschil of een OCMW een ziekenhuis, of een rust- en verzorgingstehuis heeft of niet. Wat Vlaanderen zou kunnen doen is van elke gemeente een sociale foto maken: is er een verouderende bevolking, welke sociale voorzieningen zijn er, is er een ziekenhuis, is er een goede ontsluiting met het openbaar vervoer? Dan is het aan gemeente en OCMW om uit te maken hoe ze concreet samenwerken. Ik ben niet voor een integratie van de twee besturen. Een OCMW heeft een heel andere maatschappelijke functie en een andere dynamiek dan een gemeente, denk maar aan de vertrouwelijkheid van dossiers.'

Achter je bureau weet je niet dat mensen hun huis niet kunnen verwarmen, dat zie je pas als je op huisbezoek gaat.

Een thema dat veel aandacht krijgt is dat van het proactief handelen door het OCMW. Moeten cliënten vragen waar ze recht op hebben of gaan we naar een automatische toekenning van de rechten?

'Soms moeten rechten automatisch toegekend worden, zoals het Omnio-statuut. Als mensen te oud zijn om te activeren of hun inkomen onder een bepaalde grens ligt, moeten rechten ook automatisch toegekend worden. Maar een sociaal onderzoek zal nodig blijven en we moeten controlemogelijkheden behouden. Daar staat tegenover dat we ook de continuïteit in de zorgverlening moeten garanderen. We hadden het over de samenwerking tussen gemeente en OCMW maar ook de OCMW's onderling moeten meer samenwerken. Dossiers of sociale verslagen uitwisselen is nu nagenoeg onmogelijk. Dat moet veranderen: als iemand naar een andere gemeente verhuist moet zijn dossier aan het nieuwe OCMW doorgegeven kunnen worden. Dat dossier gaat van de ene vertrouwenspersoon naar de andere. Als de cliënt ermee akkoord gaat, moet dat kunnen. Nu moet een maatschappelijk werker alles nog eens uitzoeken en een volledig nieuw sociaal onderzoek opstarten, waardoor cliënten soms maanden moeten wachten. Voor hen kan dat het verschil maken tussen het hoofd net boven water houden of kopje-onder gaan. En de maatschappelijk werker stopt heel veel tijd in de opmaak van een nieuw verslag. Als we dat kunnen vermijden, heeft hij meer tijd voor een proactieve rol. Als we willen dat OCMW's meer in de samenleving aanwezig zijn, zullen we het hun administratief zo makkelijk mogelijk moeten maken, uiteraard met respect voor de privacy van de cliënt. Dringende geneeskundige zorgen vragen heel veel tijd van de OCMW's. In Gent zijn daar meer dan tien maatschappelijk werkers voltijds mee bezig. Ook voor kleinere OCMW's is het een zware werklast. Daarom willen we de dringende geneeskundige zorgen voor mensen zonder wettige verblijfsvergunning in ons land weghalen bij de OCMW's en onderbrengen bij de Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering. Binnenkort gaat er een pilot met vijf steden van start. We krijgen dan een globaal overzicht, terwijl alle informatie nu bij de afzonderlijke OCMW's zit. We zullen ook fraude uitsluiten, want nu is het in theorie mogelijk dat mensen hun factuur voor geneeskundige zorgen bij meerdere OCMW's aanbieden. En we zullen ook controle kunnen uitoefenen op de individuele medische consumptie. Normaal doet het ziekenfonds dat, maar voor mensen zonder wettige verblijfplaats is er geen controle op medical shopping. Een OCMW heeft daarvoor niet de kennis van zaken.'

Op die manier wilt u meer maatschappelijk werkers op het terrein krijgen. Zal dat volstaan?

'Er zijn maar twee mogelijkheden. Ofwel werf je meer mensen aan, maar dat zit er niet in door de economische crisis. Ofwel ben je inventief door te kijken waar maatschappelijk werkers tijd aan besteden en hoe je het hun makkelijker kunt maken. Als we hen administratief kunnen ontlasten, kunnen ze meer naar de mensen toegaan. Als huisarts weet ik dat je veel meer mensen kunt zien in je spreekkamer dan als je op huisbezoek gaat, maar ik weet ook dat je veel meer informatie haalt uit een huisbezoek. Je leert veel over de situatie in een gezin, over de gebruiken. Een bezoek kan belangrijke informatie opleveren in de strijd tegen sociale fraude. Maar je ziet ook soms het omgekeerde: als ze naar je toe komen, tonen mensen niet hoe lastig ze het hebben. Achter je bureau weet je niet dat ze hun huis niet kunnen verwarmen, dat zie je pas als je op huisbezoek gaat. We moeten op zoek naar de signalen van armoede achter de voordeur. Hoe vroeger we armoede detecteren, hoe beter. Zeker voor de kinderen.'